

Surinaams huwelijk

Colofon

ISBN: 978 94 6365 008 3

1e druk 2017

© 2017, Anja Lissone

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Afbeelding omslag: *Plantaadje Nieuw Clarenbeek, aan de rivier Cottica in Suriname, J.L. Brockman, 1860. Bron: Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen, Coll.nr. TM-1138-13*

Achtergrond omslag: *Deel van een kaart van Suriname, Daniël Veelwaard, 1835. Bron: Rijksmuseum.nl*

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Surinaams huwelijk

Anja Lissone

Voor mijn ouders

Inhoud

Voorwoord	9
Verantwoording	11
Inleiding	13
Hoofdstuk 1	
De reis naar de West	21
Hoofdstuk 2	
Een nieuw begin in Suriname	35
Hoofdstuk 3	
Het leven met Wilhelmina	60
Hoofdstuk 4	
Het einde van een gelukkige periode	95
Hoofdstuk 5	
Een nieuwe fase	107
Hoofdstuk 6	
De eerste jaren met Elisabeth	134
Hoofdstuk 7	
De laatste jaren met Elisabeth	160
Epiloog	179
Dankwoord	185
Bronnenlijst	189

Voorwoord

Een paar jaar geleden deed bij de Lissones het gerucht de ronde, dat er iemand in de familie ooit slavenhouder was geweest. Als dat zo zou zijn waren we daar natuurlijk niet trots op. We vroegen ons af hoe dat zat. Was het iemand die we op veilige afstand in onze stamboom konden laten zitten of waren wij directe nazaten? Op verjaardagen werd er fluis-terend en in kleine groepjes over gesproken. Af en toe keken we behoedzaam, soms ook schichtig over onze schouder of iemand ons kon horen. We wilden voorkomen dat de andere gasten er iets van zouden meekrijgen. Moesten we ons op een of andere manier verantwoordelijk voelen voor een familielid dat we nooit hadden gekend? Iemand die lange tijd geleden had geleefd? Zouden wij erom worden veroordeeld? We wisten het niet. We hadden het er moeilijker mee dan we hadden verwacht.

De verlossing kwam toen er een document opdook, waarin genuanceerder over het zwarte schaap van de familie werd gesproken. Het origineel van dit geschrift is nog steeds zoek, maar mijn moeder kreeg een kopie in handen van de *Historische, genealogische en heraldische Aanteekeningen betreffende het adellijk Geslacht Lissone, verzameld door J.C.H. Matile, Amsterdam 1923-1926*. De opdracht voor deze uitgebreide beschrijving van de familie Lissone was afkomstig van de ‘rijke tak van de familie’. Twee ongetrouwde dochters van de oprichter van reisbureau Lissone (later Lissone - Lindeman) waren zeer geïnteresseerd in hun familiale achtergrond en hadden de ervaren Matile gevraagd een en ander uit te zoe-

ken en te beschrijven. Ik heb dankbaar gebruik gemaakt van deze handgeschreven informatie.

Uit bovengenoemd document bleek namelijk, dat de man met de twijfelachtige reputatie mijn betovergrootvader was. Wat er over hem werd verteld, was kort, maar niet per se negatief. Het daagde mij uit om meer te weten te komen over deze voorouder, die ongeveer 150 jaar geleden leefde.

De meeste gebeurtenissen die ik in dit boek heb beschreven, zijn op waarheid gebaseerd, op de feiten die ik heb kunnen achterhalen. En daar waar ik gegevens en achtergronden miste, heb ik mijn verbeelding gebruikt om het verhaal over Antonius Franciscus Maria (Anton) Lissone, zoals de opa van mijn opa heette, aan te vullen en in te kleuren.

Een enkele keer heb ik opgespeurde informatie naar mijn hand gezet ten behoeve van het verhaal. Ik hoop dat de lezer mij deze vrijheden vergeeft.

Wat mij vooral aanspreekt aan het levensverhaal van Anton, zijn de dilemma's waarvoor hij kwam te staan. Ik hoop dat u als lezer ook geboeid raakt door zijn leven en door de keuzes die hij hierin heeft gemaakt. Hij is voor mij een mens van vlees en bloed geworden, in plaats van iemand over wie ik alleen maar stiekem durfde te praten.

Anja Lissone, september 2017

Verantwoording

De schrijfster heeft geprobeerd de tijdgeest te bevatten en te beschrijven van het leven in het Suriname en het Nederland van halverwege de 19e eeuw.

Het kan zijn dat zij daarbij woorden of termen heeft gebruikt, die nu als kwetsend worden ervaren. Een voorbeeld hiervan is wellicht het in die periode gebezigde woord 'slaaf' en 'slavin' in plaats van 'tot slaaf gemaakte'.

Ook kan het zijn dat personen die in het verhaal een bepaalde rol krijgen toebedeeld, deze niet op die manier hebben vervuld. Er is bijvoorbeeld geen enkele reden om aan te nemen dat het seksueel misbruik door de heer Ohlmeyer, directeur van plantage Berkshoven, en door de baas van Albertina, de moeder van Elisabeth, daadwerkelijk heeft plaatsgehad. De schrijfster heeft beide mannen slechts opgevoerd als symbool voor daadwerkelijk misbruik.

Tot slot zijn er situaties beschreven, die in werkelijkheid onmogelijk kunnen zijn voorgevallen. Hiervan is onder meer sprake bij de ontmoeting tussen de hoofdpersoon en zijn Duitse medereiziger, tijdens zijn eerste boottocht naar Paramaribo. In werkelijkheid is de heer Horst een jaar later naar Suriname vertrokken. Ook woonde de familie d'Aquin in 1832 niet aan de Maagdenstraat in Paramaribo.

We hebben geprobeerd de rechten van de foto's te achterhalen. Dat is in de meeste gevallen gelukt. Mocht iemand desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, dan kan die zich in verbinding stellen met de uitgever.

De schrijfster heeft absoluut niet de bedoeling gehad om wie dan ook te kwetsen of te beledigen. Zij heeft het verhaal willen vertellen over haar betovergrootouder, geplaatst in de tijd waarin hij leefde.

Inleiding

Suriname

Suriname, ook wel Nederlands Guyana genoemd, ligt aan de Noordkust van Zuid-Amerika. Het wordt begrensd ten Noorden door den Atlantischen Oceaan, ten Oosten door de Marowijne, die het van Fransch-Guyana scheidt. Ten Westen door de Corantijn van Britsch-Guyana en ten Zuiden door het Tumac-Humac-gebergte van Brazilië.

Over een breedte van plm. 50 KM. is de noordelijke alluviale strook, waarvan een zeer groot gedeelte uit moeras-bosch bestaat, doch waarin ook boomlooze met gras en doornstruiken bedekte 'zwampen' voorkomen, bijna geheel vlak. Als oases in de moeras-boschwoestenij liggen de plantages en de kleine bouwgronden.

.....

Er was een tijd, in het midden der 18de eeuw, dat zich in het kustland, vooral langs de Suriname, de Commewijne en de Cottica, tal van plantages bevonden, waarop suiker, koffie, katoen, later ook cacao verbouwd werd; dat was de echte slaventijd; de tijd van de oorlogen met de naar de bosschen gevluichte slaven, Marrons genoemd, van wie de tegenwoordige boschnegers de afstammelingen zijn; de tijd ook, waarin vele fortuinen in Suriname werden bijeengegaard. Zoolang de aanvoer van negerslaven uit Afrika het verlies van werkkrachten door wegllopen als anderszins veroorzaakt, kon aanvullen, bloeiden de plantages en was er een aanzienlijke uitvoer van suiker, koffie, katoen, terwijl ook cacao, tabak en indigo verbouwd en veel timmer- en meubelhout verwerkt werd. Het kwijnen der plantages begon evenwel toen die aanvoer ophield en openbaarde zich in het verlaten van vele, die langzamerhand tot de wildernis terugkeerden. In 1800 waren er nog 641 plantages; in 1850 was dat cijfer gedaald

tot 273; het bereikte zijn laagste punt toen in 1863 de proclamatie der vrijverklaring een einde maakte aan de slavernij en die plantagearbeiders in 1873, na de opheffing van het Staatstoezicht, dat hen dwong onder contract op de plantages te werken, grootendeels aan zich zelve werden overgelaten.

Door immigratie, eerst van Britsch-Indische koelies, later, vooral sedert 1890 ook van Javanen, verkregen de nog bestaande plantages weder werkkrachten. Daar de tijden voor de suikercultuur niet gunstig waren, door lage prijzen, als anderszins, werd cacao nu het hoofdproduct, terwijl ook de aanplant van koffie behouden bleef. Geholpen door deze immigratie heeft de kolonie van den grooten landbouw ongeveer kunnen behouden, hetgeen zij in 1873 had.

Tevens bleven velen van die immigranten, Britsch-Indische vooral, na afloop van hun contract achter en werden aan hen, kosteloos, evenals aan de voormalige slaven en de creolenarbeiders, kleine perceelen land geschonken, waardoor aan den kleinen landbouw meer en meer uitbreiding werd gegeven, en het kustland weer wat meer bewoond werd en in ontginning kwam.

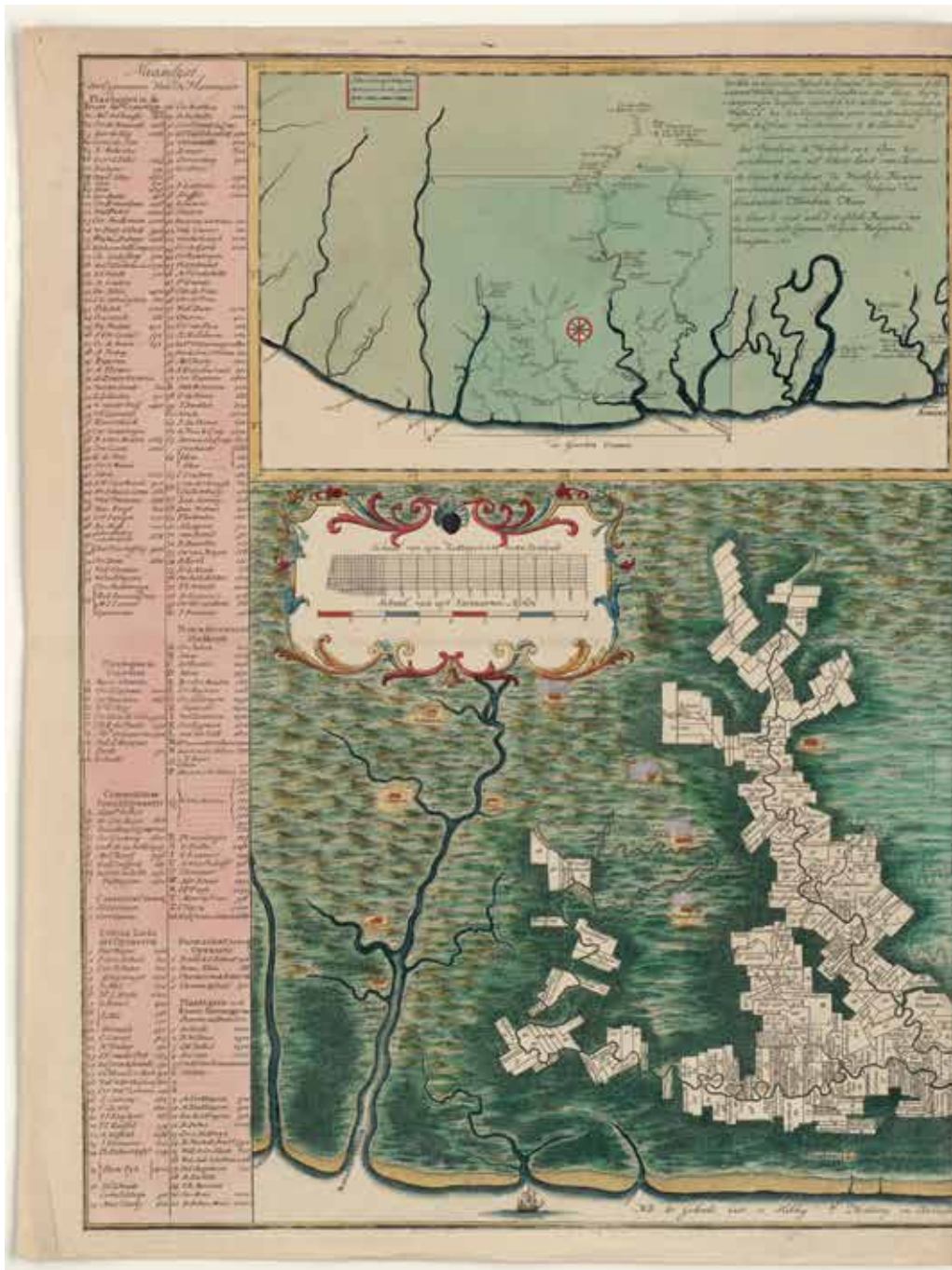
Bron: Jacqs. Morpurgo Dzn., Adresboek van Suriname 1911. Jacqs. Morpurgo Dzn., z.p. 1911
www.dbnl.nl

Lissone

Dat er verscheidene leden dezer Noord Italiaansche familie nog heden worden gevonden in Suriname, komt door dien een dier afstammelingen, namelijk de heer Antonius Franciscus Maria Lissone, geboren te Amsterdam den 14de Mei 1817, op zestienjarigen leeftijd (dus omstreeks het jaar 1833) naar Suriname is gegaan, omdat hij aldaar drie ooms had, die Fransche uitgewekenen waren, broeders zijner moeder, die den beroemden naam droegen van D'Aquino, waarover later. Het bovengenoemde jong mensch vestigde zich in de Kolonie, huwde er met een Hollandsche jonge dame uit Alkmaar afkomstig, en dit is de reden, dat er tegenwoordig nog zooveel nakomelingen van deze familie Lissone in Paramaribo en in andere plaatsen in Suriname worden aangetroffen.

Niet alleen wordt zulks bevestigd door de verschillende registers die de ambtenaren voor ons, op ons verzoek, hebben opgeslagen en nagezien, maar de verschillende vertegenwoordigers van deze familie, met wie wij het genoegen hadden in correspondentie te staan, hebben ons die feiten met volkomen zekerheid bevestigd als vernomen uit den mond hunner ouders en grootouders, die deze gebeurtenissen hebben meegemaakt.

Bron: Historische, genealogische en heraldische Aanteekeningen betreffende het adellijk Geslacht Lissone, verzameld door J.C.H. (Jean Charles Henri) Matile, Amsterdam, 1923-1926

*Algemene kaart van Suriname, Alexander de Lavaux, 1737-1757.
Bron: Rijksmuseum.nl*

BEKNOOPL.

De in deze kaart gebruikte teekenen duiden de plaatsen en van welke order en rang zij in het veld getuigd.

De landbouw en de kulturen daarvan naar H. P. VERSTRADE & ZON.

VERKLEENING DER VAKKEN

	Indigo		Indigo
	Koffie		Waan
	Waan		Verrijkt
	Waan		Waan

Militaire Posten

*Deel van een kaart
van Suriname,
Daniël Veelwaard, 1835.
Bron: Rijksmuseum.nl*

